

Poéticas experimentales catalanas

MARIONA MASGRAU JUANOLA

Universitat de Girona

mariona.masgrau@udg.edu

MARRUGAT, CALLEJA & PINEDA (2018): Jordi Marrugat, J. M. Calleja (coord.) i Carlos Pineda (ed.), *Poéticas experimentales catalanas. Estudio y antología*, Ciutat de Mèxic: Ediciones del Lirio.

Aquest volum es compon d'un estudi filològic sobre l'evolució de la poesia experimental catalana durant els segles XX i XXI i una antologia de sis autors en aquesta línia —Carles Hac Mor, Andreu Terradas, Bartolomé Ferrando, J. M. Calleja, Patrick Gifreu i Perejaume—, precedida d'un estudi de la poètica de cadascun d'ells. Les darreres 180 pàgines contenen bona part dels textos antologats en la seva versió original en català i la traducció de l'estudi filològic en anglès. L'estudi i l'anàlisi de la poètica de cada autor va a càrrec de Jordi Marrugat, la selecció poètica l'han feta Marrugat amb un dels poetes antologats, J. M. Calleja, i l'edició és a cura de Carlos Pineda. El llibre comença justificant la delimitació del període i la temàtica estudiada i els criteris de selecció dels autors antologats (p. 9-14), i ho fa engrunant el títol paraula per paraula:

Experimental: L'obra compila i analitza poesia transgressora, disruptiva —anti-, des-, infra-, postpoesia (p.10)—, que qüestiona llenguatges i gèneres artístics i n'acaba generant de nous. Es focalitza sobretot en les hibridacions dels llenguatges visual i plàstic, tot i que no se cenyeix només a la poesia visual en el sentit més consolidat del terme (com la de J. M. Calleja), sinó que explora d'altres formes de visualitat en literatura: la poesia paraparèmica d'Hac Mor o les múltiples concepcions de collage de Perejaume. Entre l'ordre i l'aventura, l'obra opta per la segona opció i s'ocupa de posar-la en valor.

Poètiques: Aquesta poesia experimental —interstícia, limítrofa, disruptiva— esdevé gairebé sense voler una poètica, una reflexió sobre les arts o un qüestionament del fet literari (p. 9). La poesia és, doncs, continent i contingut de l'antologia i, sens dubte, una de les contribucions cabdals de l'estudi inicial és sintetitzar i ajudar a comprendre poètiques complexes, suggeridores i a vegades disperses.

Catalanes: Es defineix la literatura catalana com un «sistema» o una «institució» amb un «circuit literari i cultural propi», connectat amb altres literatures i corrents artístics. La llengua catalana és, doncs, l'argamassa d'aquest sistema o institució que aglutina una tradició literària, i alhora n'és la diana de l'experimentació, fins i tot quan el poema té ben poques paraules o lletres.

S'afegeixen unes delimitacions temporals i espacials genuïnes (p. 269): se seleccionen autors de tot el territori de parla catalana que haguessin començat el seu procés creatiu els anys setanta del segle XX i que es mantinguin actius encara avui o fins fa relativament poc. La contemporaneïtat és una exigència interessant, molt

pròpia de moltes altres antologies promogudes per J. M. Calleja, com *VI(r)US* (Pont del Petroli, 2005 i 2020), les quals ajuden a detectar les constants vitals de l'experimentació. Raonar de forma clara i meridiana l'àmbit d'estudi i els criteris selectius és un dels valors de l'obra.

L'estudi introductor del llibre (p. 9-269) adopta una perspectiva historiogràfica: es reconeix Molas com el pare de la historiografia moderna (p. 16) i se citen altres filòlegs —Castellanos, Balaguer, Aulet— en aquesta línia. Aquesta perspectiva d'anàlisi és molt adequada per abordar la poesia experimental del segle XX i XXI: per una banda, perquè es tracta d'un període recent, amb molts autors, col·lectius, publicacions i poemes encara per redescobrir i posar en valor. L'estudi fa, així, una funció ordenadora, divulgativa i reivindicativa. Per l'altra, la revisió diacrònica i contextualitzada és necessària per a entendre quina és la tradició que es dejecta o descompon per a poder-ne valorar l'efecte disruptiu.

Cal remarcar, no obstant això, que l'estudi no es limita només a contextualitzar l'obra dels sis autors escollits, sinó que sobrepassa en escriu aquest objectiu: s'inicia amb les primeres avantguardes, amb l'obra de Junoy o Salvat-Papasseit; s'analiza també l'alquímia de Palau i Fabre i s'arriba a les segones avantguardes, on es fa una anàlisi minuciosa de Brossa i d'altres autors contemporanis com Viladot o Iglésias i les generacions immediatament posteriors. Es tanca l'estudi apuntant reptes de present i futur de l'experimentació poètica: aquí s'adverteix del perill d'assimilar de forma cutània les propostes experimentals dels darrers cinquanta anys. És remarcable com, sempre que cal, l'evolució cronològica frena en sec per a interpretar un sol poema amb tot el detall i l'espai que convingui, convencent el lector que un sol vers pot marcar una inflexió en el decurs d'un sistema literari.

En la segona part del llibre, es dedica un capítol extens a cadascun dels sis autors antologats, l'objectiu és explicar la seva poètica: les seves idees sobre poesia i art, que molt sovint comporten de manera inherent una filosofia de vida. Són aproximacions arriscades, que es construeixen amb lectures bastes, madurades i ben entrellaçades. Finalment, el llibre es tanca amb una selecció poètica de quinze-vint poemes de cadascun dels sis autors, en què la imatge és present de forma preeminent, subtil, sinuosa, latent o embrionària. Són tots textos rics, metareflexius, i molts d'ells molt disruptius, d'una gran contemporaneïtat; d'altres són magnífics testimonis d'un període històric —els anys setanta i vuitanta del segle XX, en què es van fer aportacions molt rellevants quant a les hibridacions d'arts. En alguns autors es combinen poemes i textos teòrics (que són molt poètics també).

Es tracta d'un llibre rigorós, de matís en cadascun dels seus apartats: la terminologia es fa servir de manera precisa i es discuteix. El mateix concepte d'*experimentalitat* s'aborda amb totes les seves accepcions i es remarca que, si bé ha quedat molt lligat a les segones avantguardes del s. XX, té també aquesta funció més global d'identificar experiències artístiques i literàries: «renovadores», «inclassificables» i «inestables» (p. 11). Així mateix, la perspectiva historiogràfica és cons-

pícuca: Marrugat és conscient que estudis com el seu contribueixen a la legitimació acadèmica de la poesia experimental, tot i que paradoxalment l'acadèmia deu representar tot el que el que aquests autors volen enderrocar.

Acabo amb unes notes a l'edició: hauria estat bonic (i lògic) que una edició catalana en català hagués precedit l'edició mexicana en castellà. Tant de bo hi hagi, doncs, una segona edició en aquesta línia; l'obra, sens dubte, ho mereix.

A Pompeu Fabra

JORDI JULIÀ

Universitat Autònoma de Barcelona

jordi.julia@uab.cat

BOVER & MIR (2023): August Bover i Jordi Mir (eds.), *A Pompeu Fabra. L'epístola de Faraudo i 69 poemes més*, Barcelona: Universitat Pompeu Fabra.

L'any que es va celebrar el centenari del naixement de Pompeu Fabra, Gabriel Ferrater va escriure l'article titulat «Les gramàtiques de Fabra», datat l'agost de 1968, quan començava a remetre una mica la maror emotiva provocada per la commemoració. Ell va pretendre oferir una mica de cos objectiu a la seva admiració, tot mirant de llegir i d'entendre un gramàtic que considerava meravellósament hàbil i un lingüista molt competent. Feia en prosa l'homenatge que no va voler escriure en versos de circumstàncies, potser perquè ja no se sentia poeta o, com recordava Joan Oliver, perquè Fabra no va ser mai un esperit gaire líric, sinó que era l'home de la prosa didàctica i transparent. Al poeta sabadellenc també li va costar compondre un poema d'homenatge per a un acte que va tenir lloc a Badalona el febrer de 1968 (com s'explica a *Tros de paper*).

Tots dos poetes parlen dels actes poètics que es van celebrar aquell any en honor de l'insigne gramàtic, i que van culminar el gener de 1969 amb l'edició de *L'antologia d'homenatge a Pompeu Fabra*, preparada per Joan Triadú. Ara, en ocasió del 75è aniversari de la mort de Fabra, els professors August Bover i Jordi Mir (membres de la Secció Filològica de l'IEC) han decidit recollir els versos dedicats a aquest gramàtic en el volum *A Pompeu Fabra. L'epístola de Faraudo i 69 poemes més* (UPF, 2023).

Coneixíem el florilegi que havia preparat Triadú (accessible a les biblioteques i en algunes llibreries de vell), però no es recordava el volum d'homenatge que els exiliats van oferir al mestre Fabra (primer a Montpeller i després a Perpinyà) per celebrar els seus setanta-quatre i setanta-cinc anys, entre 1942 i 1943, integrat per més de tres-cents originals. Els editors han tingut l'encert, doncs, de recupear aquests dos reculls i unificar-los en una sola tria, bo i esporgant aquelles peces